

Personliga ombuds konferens, maj 2025

Bakgrund, från Kunskapsguiden:

”Personligt ombud är ett stöd för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Arbetet som personligt ombud innebär att tillsammans med klienten identifiera och formulera behovet av vård, stöd, service, rehabilitering och sysselsättning. Det innebär även att bistå klienten i kontakten med olika myndigheter och att tillsammans med klienten se till att insatser från hälso- och sjukvården och socialtjänsten planeras, samordnas och genomförs. Ombudens arbete kan bidra till att aktörernas intressen, synsätt och värderingar närmar sig varandra.

Personliga ombud verkar också för att personer med psykisk funktionsnedsättning som grupp ska få bättre livsvillkor. Detta sker genom att ombuden identifierar brister i samhället som påverkar gruppen negativt och rapporterar dessa till sin ledningsgrupp.”

Den formella grunden för PO är en statlig förordning från 2013 om statsbidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar. Det är i första hand kommunerna som ansvarar för PO-verksamheten, men ibland läggs den ut på andra utförare. Till exempel driver lokala IFS-föreningar, tillsammans med RSMH, PO-verksamhet i Skåne och stiftelsen Parasoll norr om Stockholm. Idag finns ca 320 PO i Sverige, fördelade över landets kommuner.

Åren 2005–2010 gjordes flera undersökningar av de samhällsekonomiska effekterna av PO-verksamheten, som genomgående visade på stora positiva resultat. Framför allt leder PO-stödet till ett minskat behov av psykiatrisk slutenvård.

PO har en yrkesförening, YPOS, som brukar hålla en årlig konferens för att dela erfarenheter av arbetet och ta del av ny relevant kunskap. Inför årets konferens, som hölls 14–15 maj i Bålsta utanför Stockholm, var bl a följande frågor aktuella:

- Vilka är de största utmaningarna för PO framöver?
- Samhället och de aktörer som personer med psykisk ohälsa ofta möter har förändrats över tid (t ex Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, psykiatri, Socialtjänsten och inte minst den nya Socialtjänstlagen). - Hur påverkas PO:s arbete av dessa förändringar?
- Hur ska vi se på Föreningen Sveriges socialchefers tanke om PO som biståndsbedömt?
- Hur ser vi på en möjlig dokumentationsplikt för PO?
- Vad tror vi kommer att hända om Statsbidraget dras in?

- Risker/möjligheter med att verksamheten lagstadgas?
- Vilka är PO-verksamhetens största styrkor som kan behöva försvaras och bevaras framöver?

Som en del av konferensen hölls ett panelsamtal, baserat på punkterna ovan, med deltagande av några externa personer:

- Christina Bohman, en nyckelperson vid PO:s tillkomst;
- Anki Sandberg, föreningen Attention;
- Anders Molt och Maria Cerci, Socialstyrelsen;
- Lars-Erik Palm, IFS Stockholms län.

Under samtalet, där också PO deltog, sades bl a följande:

- PO har en ganska unik inblick och överblick över situationen för den målgrupp de arbetar med. Man arbetar bara på klientens uppdrag, med klienten, inte åt denne.
- Det finns en tendens till ökande psykisk ohälsa i samhället, kanske orsakad av pågående förändringar omkring oss, bl a den ökande digitaliseringen. Alltså ökar behovet av stöd till utsatta personer, bl a genom PO. Ändå har det totala antalet PO i landet varit ganska konstant genom åren.
- Om statsbidraget skulle dras in, eller villkoren försämrats, t ex om öronmärkningen för PO tas bort, ser vi en risk att PO-verksamheten får mindre resurser.
- En del kommuner kan tänkas vilja skära ner på PO, bl a för att de kanske ser det som en verksamhet som de har lite svårt att kontrollera. Politiker vill ibland hellre lyfta fram nya initiativ som kan locka väljare.
- En annan möjlig orsak är att de ekonomiska "vinsterna" av PO-insatserna gynnar i första hand regionerna (psykiatrin), medan det är kommunerna som står för kostnaderna.
- Kunskapen om, och förståelsen för PO behöver öka ute i kommunerna. Kanske kan SKR bidra till det?
- Personer med psykosdiagnos, som skulle kunna ha nytta av PO-stöd, har ofta svårare än andra att söka sådan hjälp. Kanske kan vi i anhörigföreningarna sprida kunskap om PO bland våra medlemmar?
- Regeringen startar nu en försöksverksamhet med oberoende barnombud, bl a inspirerat av PO.

/ Lars-Erik Palm, IFS Stockholm